

Submission date: 10/12/2023 Accepted date: 10/4/2024 Published date: 30/4/2024

DOI: <https://doi.org/10.33102/abqari.vol30no1.568>

**KEBOLEHGUNAAN TERJEMAHAN *ILTIFĀT*
KATA GANTI NAMA ILAHI OLEH ABDULLAH
BASMEIH DALAM AL-QURAN**

*The Usability of Translation of The Divine's Pronoun Shift by Abdullah
Basmeih in al-Quran*

Muhammad Hakim Kamal^a

^aKolej Permata Insan, Universiti Sains Islam Malaysia, Bandar Baru Nilai, 71800
Nilai, Negeri Sembilan, Malaysia.

hakimkamal@usim.edu.my

Abstract

The study focuses on the translation of the Divine's pronoun shift by Abdullah Basmeih in the Quran. This qualitative research review its translation quality from the point of view of usability among target readers. The selected data is verses of the Quran with the Divine's pronoun shift and its translation in Tafsir Pimpinan Ar-Rahman as well as usability tests usage which is adapted for data collection. The descriptive analysis shows that usability of the translation of the Divine's pronoun shift by Abdullah is high if the explicitation technique is applied. However, the use of literal techniques in translating this stylistic causes a low usability of the translation. Findings also show the appropriateness of applying the concept of usability which is based on opinions of the target readers in the translation quality assessment of the Quran stylistics.

Keywords: usability, translation, The Divine's pronoun shift, Abdullah Basmeih, Quran.

Abstrak

Kajian memfokuskan terjemahan *iltifāt* Kata Ganti Nama [KGN] Ilahi oleh Abdullah Basmeih dalam al-Quran. Penyelidikan kualitatif ini meninjau kualiti terjemahannya daripada sudut kebolegunaan dalam kalangan pembaca sasaran. Data dipilih secara bertujuan, iaitu ayat al-Quran dengan *iltifāt* KGN Ilahi, terjemahannya dalam Tafsir Pimpinan Ar-Rahman dan penggunaan ujian kebolegunaan yang diadaptasi bagi pemerolehan data. Analisisnya secara deskriptif menunjukkan bahawa tahap kebolegunaan terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi oleh Abdullah Basmeih dalam kalangan pembaca sasaran adalah tinggi sekiranya teknik eksplisitasi diaplikasi. Namun, penggunaan teknik literal semata-mata menyebabkan rendahnya tahap kebolegunaan terjemahan tersebut. Dapatan juga memperlihatkan kewajaran mengaplikasi konsep kebolegunaan dengan pendapat pembaca sasaran menjadi teras dalam penilaian kualiti terjemahan gaya bahasa al-Quran.

Kata kunci: kebolegunaan, terjemahan, *iltifāt* KGN Ilahi, Abdullah Basmeih, al-Quran.

PENDAHULUAN

Iltifāt Kata Ganti Nama [KGN] Ilahi bererti pertukaran suatu kata kepada kata selainnya dengan keterlibatan KGN Ilahi yang mana kedua-dua komponen *iltifāt* tersebut merujuk kepada entiti yang sama, iaitu Allah SWT (Ṭabl, 1998). al-Farisi (2017) menegaskan bahawa penterjemahan *iltifāt* KGN Ilahi secara literal menyukarkan pembaca sasaran memahami entiti sebenar KGN *iltifāt*. Ini berpunca daripada pendekatan literal yang menyebabkan terjemahan *iltifāt* kurang maklumat dan kualiti [*inadequate translation*] memandangkan sistem bahasa dan budaya yang berbeza antara bahasa Arab dengan bahasa sasaran (al-Farisi, 2017). Misalnya, padanan terjemahan ayat 54 surah *al-Anfāl*:

﴿...كَذَّبُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ...﴾ (54)

Terjemahan: “...Mereka mendustakan ayat-ayat Tuhamnya, maka Kami membinasakan mereka disebabkan oleh dosa-dosanya... (54)” (surah *al-Anfāl* 8: 54).

Ayat ini mengandungi pertukaran Kata Nama Khas رَبَّ kepada KGN pertama jamak كَذَّبُوا pada kata أَهْلَكْنَا dan kedua-dua Kata Nama tersebut merujuk kepada Allah (Ṭabl,

1998). Terjemahan Kementerian Hal Ehwal Agama Indonesia [KHEAI] bagi *multafat ‘anhu* [رَبِّ] [Tuhan] dan *multafat ilayhi* [كُنْهِ] [Kami] dalam ayat berkenaan secara literal mengelirukan pembaca memandangkan teks sasaran seakan-akan menggambarkan berbezanya entiti “Tuhan” dengan entiti “Kami” sekaligus menunjukkan kesukaran memahami entiti KGN *iltifāt* dalam terjemahan (al-Farisi, 2015). Ini berpunca daripada KGN “Kami” yang tidak dijelaskan menyebabkan pembaca sasaran yang tidak mempunyai pengetahuan berkaitan fenomena *iltifāt* beranggapan bahawa KGN “Kami” tersebut berkisarkan entiti selain Allah. SWT (al-Farisi, 2015).

Pada dasarnya, pendekatan yang diterapkan dalam menilai kualiti teks terjemahan berteraskan ketepatan makna, pengekaln laras bahasa teks sumber, persamaan tindak balas dan keberkesanan proses komunikasi (Choong, 2013). Namun, kualiti terjemahan akan tercapai sekiranya kehendak dan cita rasa pembaca sasaran dipenuhi di samping penggunaan laras bahasa sasaran yang sesuai (Wan Hashim, 2008). Maka, tidak hairanlah apabila Byrne (2006) menegaskan bahawa terjemahan yang baik adalah lebih daripada sekadar “gudang” yang dipenuhi maklumat. Bermutunya teks sasaran apabila mengandungi maklumat yang diperlukan oleh pengguna, iaitu info bercirikan ringkas, tepat, teratur dan padat (Byrne, 2006).

Jordan (1998) mengatakan bahawa pengguna akan berasa terganggu dan tidak selesa jika produk yang digunakan mempunyai tahap kebolegunaan yang rendah. Dunia pada zaman kini sarat dengan peralatan canggih bertujuan memudahkan dan memberikan kepuasan kepada pengguna. Namun, jika peralatan tersebut sukar dikendalikan, maka ini menghalang penggunaannya secara optimum (Jordan, 1998). Kualiti penggunaan pada dasarnya bermaksud sejauh mana sesuatu produk memenuhi keperluan pengguna dan membantunya mencapai objektif yang disasarkan (Bevan 1995b, 1997). Matlamat yang dikehendaki oleh pengguna sewajarnya dicapai secara berkesan, adanya produktiviti dan kepuasan. Hal ini demikian kerana kebolegunaan sesuatu produk dirumuskan berdasarkan tahap keunggulan (keberkesanan, kecekapan dan kepuasan), kefungsiannya (memenuhi keperluan tersurat dan tersirat) serta kebolehppercayaan (keupayaan produk dalam mengekalkan prestasi) (Bevan, 1997).

PERMASALAHAN KAJIAN

Kompleksnya penterjemahan sekiranya ada keterlibatan laras bahasa yang dianggap janggal atau tiada padanannya dengan ciri bahasa sasaran. Misalnya, *iltifāt* yang terdapat dalam bahasa Arab tetapi tiada dalam sistem bahasa lain. Meskipun *iltifāt* wujud dan sehati dalam kalangan orang Arab, namun laras bahasa ini dianggap janggal bagi orang Barat (Robinson, 1999; Abdul-Raof, 2001). Noldeke dalam

Robinson (1999) mendakwa bahawa fenomena pertukaran Kata Ganti Nama [KGN] yang tinggi pengulangan penggunaannya dalam al-Quran adalah bukti kurangnya kohesi teks ini dan adanya modifikasi. Contohnya, ayat 40 surah *al-Ma'ārij*:

﴿فَلَا أُفْسِئُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ (40)﴾

Terjemahan: “No! **Iswear** by the **Lord** of the Eastern places and the Western places that We are able to replace them with someone better than they are (40)” (surah *al-Ma'ārij* 70: 40).

Noldeke dalam Robinson (1999) tidak menafikan perlakuan Tuhan yang menceritakan tentang zatNya dalam al-Quran dengan menerapkan KGN pertama tunggal, KGN pertama jamak dan KGN ketiga. Namun, KGN pertama tunggal *أَنَا* [I] dalam ayat tersebut kelihatan merujuk kepada nabi Muhammad SAW dan ini menunjukkan bahawa ayat tersebut dimodifikasi oleh beliau bertujuan mengisytiharkan bahawa Tuhan menceritakan perlakuan nabi Muhammad SAW (Robinson, 1999). Dakwaan Noldeke bahawa entiti KGN *أَنَا* dalam ayat di atas berkisarkan nabi Muhammad hakikatnya tidak tepat memandangkan adanya KGN pertama *أَنَا* yang ditukarkan kepada Kata Nama Khas رَبِّ yang mana kedua-dua Kata Nama berkenaan merujuk kepada entiti yang sama, iaitu Allah (Tabl, 1998). Jika diamati, timbulnya miskonsepsi terhadap entiti KGN *iltifāt* apabila KGN tersebut diterjemahkan secara literal. Maka, tidak hairanlah apabila Zaenuddin et al. (2009), al-Farisi (2015), al-Farisi (2017) menegaskan bahawa terjemahan ayat al-Quran dengan *iltifāt* KGN Ilahi berkemungkinan mengandungi ralat. Ini kerana *iltifāt* KGN sering diserlahkan dalam bahasa sasaran secara literal. Tafsir Pimpinan Ar-Rahman [TPAR] cetusan Abdullah Basmeh cenderung kepada terjemahan literal bagi *iltifāt* KGN. Contohnya, Allah SWT berfirman:

﴿عَبَسَ وَتَوَلَّى (1) أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى (2) وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهٗ يَزَكَّى (3)﴾

Terjemahan Abdullah Basmeh: “**Ia** memasamkan muka dan berpaling (1) Kerana ia didatangi orang buta (2) dan apa jalannya **engkau** dapat mengetahui (wahai Muhammad akan tujuannya) barangkali ia mahu membersihkan hatinya (dengan pelajaran agama yang didapatinya daripadamu)” (surah *‘Abasa* 80: 1-3).

Itifāt KGN dalam firman ini jenis KGN ketiga *هُوَ* [Ia] kepada KGN kedua *أَنْتَ* [engkau] dan entiti kedua-dua KGN tersebut ialah nabi Muhammad (Ibn Kathīr, 1998). Walau bagaimanapun, padanan terjemahannya secara literal, iaitu “Ia” dan

“engkau” bersifat umum sekaligus menyerlahkan kekaburan entiti KGN ini dalam TPAR.

Karya terjemahan merupakan produk yang terhasil dalam proses penterjemahan dan dalam proses ini, ada peringkat yang dinamakan Penilaian Kualiti Terjemahan (Larson, 1984). Dalam konteks penyelidikan ini, kualiti merujuk kepada piawan bertujuan menentukan baik atau buruk sesuatu produk. Dessler (2000) mengatakan bahawa kualiti bererti ciri sesuatu produk yang memenuhi keperluan pengguna dan atribut bagi merumuskan kualiti tersebut perlu ditentukan memandangkan setiap produk berbeza antara satu dengan yang lain.

Menurut Choong (2013), kualiti teks terjemahan kerap dinilai dari sudut ketepatan makna, pengekaln laras bahasa, persamaan tindak balas dan keberkesanan proses komunikasi yang mana berkisarkan penterjemah dan perbandingan antara teks sumber dengan teks sasaran. Teks sasaran jarang dinilai dari sudut kebolehgunaan yang berteraskan pengguna, iaitu pembaca sasaran (Choong, 2013).

Oleh hal yang demikian, kajian ke atas pengguna teks terjemahan dilihat signifikan memandangkan sekiranya kehendak dan keperluan pembaca sasaran terhadap teks terjemahan tidak dipenuhi, maka teks sasaran tersebut dilabel kurang berkualiti. Tambahan pula, pengguna terdiri daripada individu dengan tabii dan kehendak yang berbeza (Faulkner, 1998). Maka, relevannya melibatkan pembaca sasaran, iaitu pengguna bagi tujuan merumuskan kualiti terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi oleh Abdullah Basmeih dalam al-Quran.

KONSEP KEBOLEHGUNAAN DALAM PENILAIAN KUALITI TERJEMAHAN

Suatu yang pasti ialah kurangnya penyelidikan yang berteraskan konsep kebolehgunaan dalam menilai kualiti teks terjemahan. Hal ini demikian kerana kebanyakan kajian berkisarkan kebolehgunaan didapati cenderung kepada antara muka [*interface*] perisian komputer (Choong, 2013). Hakikatnya, konsep kebolehgunaan tidak hanya tertumpu kepada antara muka [*interface*] sesuatu perisian atau sistem komputer, tetapi juga berkisarkan aspek lain yang berkaitan produk (Jordan, 1998; Byrne, 2006; Leventhal & Barnes, 2008). International Standards Organization dalam Jordan (1998) mengatakan bahawa kebolehgunaan bermaksud sejauh mana sesuatu produk membantu pengguna menyelesaikan tugas dengan berkesan [*effectiveness*] dalam masa yang singkat [*efficiency*] di samping kepuasan [*satisfaction*] terhadap produk.

Bevan (1995a) berpendapat sesuatu produk hanya dilabelkan sebagai berkualiti jika produk berkenaan mengandungi persepsi kualiti yang dikehendaki oleh pengguna [*user perceived quality*]. Konsep kebolegunaan [*usability*] menentukan keberkesanan suatu teks terjemahan (Choong, 2013). Dalam konteks penilaian kualiti terjemahan, jika suatu teks sasaran tidak memenuhi jangkaan pembaca, maka kualiti terjemahannya dianggap rendah. Sebaliknya, sekiranya teks sasaran memenuhi jangkaan pembacanya, maka kualiti terjemahan ditakrifkan sebagai berkualiti (Bevan, 1995a). Pada dasarnya, ada tiga teknik dalam menilai kebolegunaan produk, iaitu penilaian oleh golongan pengguna (ujian pengguna), penilaian analisis dan penilaian golongan pakar (Leventhal & Barnes, 2008). Teknik penilaian pengguna merujuk kepada ujian pengguna yang mana maklum balas, pendapat dan persepsi daripada pembaca sasaran dikumpulkan sama ada dalam bentuk objektif, subjektif, kualitatif atau kuantitatif (Leventhal & Barnes, 2008). Penilaian kebolegunaan berdasarkan kumpulan pengguna membolehkan penerimaan produk akhir dikesan.

Bertitik tolak daripada ini, penilaian kualiti terjemahan *itifāt* KGN Ilahi oleh Abdullah Basmeih dalam al-Quran adalah berdasarkan ujian kebolegunaan kategori penilaian tinjauan pendapat pengguna, iaitu pembaca sasaran. Hal ini demikian kerana sikap, pendapat dan persepsi pengguna mempengaruhi rekaan dan pembentukan sesuatu produk (Preece et al., 1994). Ini juga mengelakkan daripada penghasilan produk yang tidak memenuhi keperluan dan kehendak pengguna sekaligus tiada pembaziran kos dan masa (Preece et al., 1994). Suatu yang pasti ialah pendapat dan maklumat bersifat subjektif daripada pengguna membolehkan pemerolehan data berkaitan sikap dan persepsi pengguna terhadap produk sekaligus menentukan sama ada produk memenuhi keperluan pengguna atau sebaliknya.

METODOLOGI KAJIAN

Kajian berteraskan pendekatan kualitatif dengan jenis deskriptif yang mana konsep kebolegunaan cetusan Quesenbery (2001) menjadi kerangka teoritikal. Ini bertujuan meninjau sejauh mana kualiti terjemahan *itifāt* KGN Ilahi oleh Abdullah Basmeih daripada sudut kebolegunaan. Quesenbery (2001) berpendapat definisi kebolegunaan gagasan International Standards Organization boleh diperluaskan dengan menitikberatkan atribut seperti berikut:

1) Berkesan [*effective*]: Kemampuan pengguna untuk menyelesaikan tugas secara tepat dan menyeluruh.

- 2) Mudah dipelajari [*easy to learn*]: Produk mudah untuk dipelajari sekaligus membolehkan pengguna menyesuaikan diri dengan produk berkenaan di samping menjalankan tugas tanpa bantuan luar.
- 3) Cekap [*efficient*]: Ketangkasan pengguna dalam menyelesaikan sesuatu tugas dengan tepat.
- 4) Menarik [*engaging*]: Produk yang memudahkan dan mesra pengguna.
- 5) Toleransi terhadap ralat [*error tolerant*]: Bertujuan mengelakkan kesilapan yang berpunca daripada miskonsepsi interaksi pengguna. Atribut ini membantu pengguna agar bebas daripada ralat.

Maka, model kebolegunaan dirangka dengan gabungan atribut yang digariskan. Model ini mengandungi empat atribut yang menjadi kayu ukur dalam penentuan kebolegunaan terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi dalam al-Quran. Empat atribut tersebut ialah:

- 1) Berkesan [*effective*]: Terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi yang berkesan merujuk kepada terjemahan komponen *iltifāt* yang membantu pembaca memahami terjemahan ayat al-Quran secara menyeluruh. Dalam konteks kajian ini, penerapan istilah *effective* taksonomi Quesenbery (2001) hakikatnya selari dengan istilah “*effectiveness*” oleh ISO memandangkan kedua-duanya mengandungi konsep yang sama.
- 2) Mudah dipelajari [*easy to learn*]: Terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi dalam al-Quran mudah dipelajari bermaksud terjemahan *iltifāt* difahami tanpa menuntut usaha yang berlebihan. “Mudah dipelajari” pada dasarnya selari dengan istilah kebolehbelaian [*learnability*] taksonomi Nielsen (1993), iaitu mampu untuk dipelajari.
- 3) Cekap [*efficient*]: Pembaca sasaran memahami terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi dalam masa yang singkat. Dalam konteks penyelidikan ini, atribut “*efficient*” taksonomi Quesenbery (2001) adalah bersinonim dengan istilah “*efficiency*” yang diutarakan oleh ISO dalam Jordan (1998).
- 4) Kepuasan [*satisfaction*]: Atribut kepuasan bermaksud pembaca sasaran berasa selesa semasa membaca terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi dalam al-Quran. Atribut “menarik” dan “toleransi terhadap ralat” cetusan Quesenbery (2001) tidak dipertimbangkan dalam kajian ini. Hal ini demikian kerana atribut “menarik” dilihat

selari dengan istilah “kepuasan” yang diutarakan oleh ISO dalam Jordan (1998), iaitu berkisarkan perasaan selesa dengan sesuatu produk yang digunakan dalam pelaksanaan tugas. Memandangkan atribut “toleransi terhadap ralat” cenderung kepada aplikasi sistem antara muka, iaitu interaksi antara pengguna dengan sistem berkomputer tanpa keterlibatan aktiviti penterjemahan, maka atribut ini tidak difokuskan dalam kajian.

Ujian kebolegunaan terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi oleh Abdullah Basmeih berbentuk soal selidik tertutup yang diadaptasi daripada ujian kebolegunaan Choong (2013) memandangkan penyelidikannya berkisarkan aplikasi konsep kebolegunaan dalam penilaian kualiti terjemahan. Lampiran instrumen soal selidik tersebut diajukan terlebih dahulu kepada panel pakar yang berlatarbelakangkan jurusan Linguistik Arab dan Terjemahan Arab-Melayu bagi tujuan kesahan sebelum diterapkan dalam kajian sebenar. Ini kerana kaedah kebolepercayaan antara pemeriksa bukan sahaja bagi tujuan pengesahan, malah ini juga menyumbang kepada peningkatan kualiti dan tahap keseriusan kajian (Syed Nurulakla, 2015).

Responden terdiri daripada 12 penutur jati bahasa Melayu dalam kalangan peserta kelas tafsir al-Quran anjuran RH Qiroat Centre yang merupakan orang awam, berstatus dewasa, iaitu berumur 18 tahun ke atas (Pesuruhjaya Penyemak Undang-Undang, 2006), dan berkemampuan untuk membaca al-Quran. Saiz sampel, iaitu 12 adalah berdasarkan aspek tepuan [*saturation*]. Tepuan data dalam proses penyelidikan dicapai apabila tiada lagi maklumat baharu didapati dalam penganalisan data (Faulkner & Trotter, 2017). Ciri tepuan hakikatnya adalah kayu ukur utama untuk menentukan jumlah responden kategori persampelan bertujuan (Guest et al., 2006). Malah, aspek tepuan merupakan prinsip asas dalam mencapai kualiti penyelidikan kualitatif dan kegagalan untuk menyerlahkan ciri tepuan data akan mempengaruhi kualiti kajian (Sparkes et al., 2012; Fusch & Ness, 2015). Suatu yang pasti ialah saiz sampel minimum untuk mencapai saturasi data adalah sebanyak 12 responden (Guest et al., 2006; Fugard & Potts, 2015; Braun & Clarke, 2016).

Dapatan ujian dianalisis berdasarkan pengiraan asas dalam perisian Microsoft Excel 2019, iaitu kaedah matematik mudah. Ini kerana dapatan ujian kebolegunaan terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi dalam al-Quran dihuraikan daripada sudut kekerapan responden memilih skala Likert (skala 5 (sangat bersetuju), 4 (bersetuju), 3 (neutral), 2 (tidak bersetuju), skala 1 (sangat tidak bersetuju) di samping purata bagi setiap

atribut kebolegunaan dan pernyataan dalam soal selidik tertutup. Dapatan ujian hanya dianalisis dengan huraian deskriptif bagi tujuan merumuskan kebolegunaan terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi oleh Abdullah Basmeih. Dalam pada itu, teknik terjemahan taksonomi Vinay dan Darbelnet (2000) diterapkan bertujuan mengenalpasti teknik yang digunakan oleh Abdullah Basmeih ketika menterjemahkan *iltifāt* KGN Ilahi dalam al-Quran. Vinay dan Darbelnet (2000) menegaskan bahawa penterjemahan suatu ayat atau leksikal yang bersifat mikro melibatkan 10 teknik terjemahan, iaitu teknik peminjaman [*borrowing*], pinjam terjemah [*calque*] dan terjemahan literal [*literal translation*], teknik transposisi [*transposition*], pengubahan [*modulation*], padanan [*equivalence*], pengadaptasian [*adaptation*], eksplisitasi [*explicitation*], pengguguran [*omission*] dan teknik generalisasi [*generalization*] (Vinay & Darbelnet, 2000).

Fokus kajian adalah kebolegunaan terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi dalam al-Quran berdasarkan TPAR cetusan Abdullah Basmeih (2013). Dapatan dan perbincangan berkaitan kebolegunaan terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi oleh Abdullah Basmeih dalam al-Quran melalui prosedur berikut:

1. 10 ayat al-Quran dengan *iltifāt* KGN Ilahi dipilih secara bertujuan.
2. Padanan terjemahannya dalam bahasa Melayu adalah berteraskan TPAR karya Abdullah Basmeih memandangkan memandangkan teks sasaran ini menjadi fokus dalam kebanyakan penyelidikan penterjemahan al-Quran ke bahasa Melayu.
3. Empat daripada keseluruhan sampel dianalisis daripada sudut teknik dan kualiti terjemahannya.
4. Perbandingan antara *iltifāt* KGN Ilahi dalam al-Quran dan terjemahannya menyerlahkan pendekatan terjemahan yang diterapkan oleh Abdullah Basmeih sekaligus kualiti terjemahannya dirumuskan daripada sudut kebolegunaan dalam kalangan pembaca sasaran.

DAPATAN DAN PERBINCANGAN

Bagi menganalisis kebolegunaan terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi oleh Abdullah Basmeih dalam al-Quran, 10 sampel berkaitan gaya bahasa *iltifāt* KGN Ilahi, terjemahan Abdullah Basmeih dan teknik terjemahannya berdasarkan taksonomi Vinay dan Darbelnet (2000) dinyatakan dalam jadual 1 berikut:

Jadual 1: *Ittifāt* KGN Ilahi dalam al-Quran

Ayat <i>ittifāt</i> KGN Ilahi	<i>Multafat</i> ' <i>anhu</i>	<i>Multafat</i> <i>ilayhi</i>	Teknik terjemahan
﴿سَلِّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَمَا آتَيْنَاهُمْ مِنْ آيَةٍ بَيِّنَةٍ وَمَنْ يُبَدِّلْ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ (211)	نَحْنُ "kami"	الله "Allah"	Teknik literal jenis morfem bebas
Terjemahan Abdullah Basmeih: "Bertanyalah kepada bani Israel, berapa banyak keterangan yang telah kami berikan kepada mereka (sedang mereka masih ingkar juga)? Dan sesiapa menukar nikmat keterangan Allah (dengan mengambil kekufuran sebagai gantinya) sesudah nikmat itu sampai kepadaNya, maka (hendaklah ia mengetahui) sesungguhnya Allah amat berat azab seksaNya (surah al-Baqarah 2: 211)			
﴿لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا...﴾ (181)	الله "Allah"	نَحْنُ "Kami (Allah)"	Teknik literal jenis morfem bebas, teknik eksplisitasi kategori maklumat dalam kurungan
Terjemahan Abdullah Basmeih: "Sesungguhnya Allah telah mendengar perkataan orang-orang (Yahudi) yang mengatakan: "Bahawasanya Allah miskin dan kami ialah orang-orang kaya". Kami (Allah) akan menuliskan perkataan mereka..." (surah <i>Āli Imrān</i> 3: 181)			
﴿وَإِذَا بَدَّلْنَا آيَةً مَكَانَ آيَةٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنزِّلُ...﴾ (101)	نَحْنُ "Kami"	الله "Allah"	Teknik literal jenis morfem bebas
Terjemahan Abdullah Basmeih: "Dan apabila Kami tukarkan satu ayat (al-Quran) untuk menggantikan ayat yang lain (yang dimansuhkan), dan			

Ayat <i>iltifāt</i> KGN Ilahi	<i>Multafat</i> ‘ <i>anhu</i>	<i>Multafat</i> <i>ilayhi</i>	Teknik terjemahan
Allah memang mengetahui akan apa yang Ia turunkan...(101)” (surah <i>al-Nahl</i> 16: 101)			
<p>﴿وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ فَثِيرُ سَحَابًا فَسُقْنَاهُ إِلَى بَلَدٍ مَيِّتٍ...﴾ (9)</p> <p>Terjemahan Abdullah Basmeih: “Dan Allah jualah yang menghantarkan angin lalu angin itu menggerakkan awan kemudian Kami halakan awan itu ke negeri yang mati (yang kering kontang)...(9)” (surah <i>Fāṭir</i> 35: 9)</p>	<p>الله “Allah”</p>	<p>نَحْنُ “Kami”</p>	<p>Teknik literal jenis morfem bebas</p>
<p>﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ...﴾ (27)</p> <p>Terjemahan Abdullah Basmeih: “Tidakkah engkau melihat bahawa Allah menurunkan hujan dari langit, lalu Kami keluarkan dengan air hujan itu buah-buahan...(27)” (surah <i>Fāṭir</i> 35: 27)</p>	<p>الله “Allah”</p>	<p>نَحْنُ “Kami”</p>	<p>Teknik literal jenis morfem bebas</p>
<p>﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ...﴾ (13)</p> <p>Terjemahan Abdullah Basmeih: “Allah telah menerangkan kepada kamu di antara perkara agama yang Ia tetapkan hukumnya apa yang telah diperintahkanNya kepada nabi Nuh dan yang telah Kami (Allah) wahyukan kepadamu (wahai Muhammad)...(13)” (surah <i>al-Syūrā</i> 42: 13)</p>	<p>هُوَ “Allah, Ia”</p>	<p>نَحْنُ “Kami (Allah)”</p>	<p>Teknik eksplisitasi jenis pengkhususan, teknik literal jenis morfem bebas, teknik eksplisitasi jenis maklumat dalam kurungan</p>
<p>﴿وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا...﴾ (48)</p> <p>Terjemahan Abdullah Basmeih: “Dan (dengan yang demikian) bersabarlah (wahai Muhammad) menerima</p>	<p>رَبِّ “Tuhan”</p>	<p>نَحْنُ “pemeliharaa</p>	<p>Teknik literal jenis morfem bebas, teknik</p>

Ayat <i>iltifāt</i> KGN Ilahi	<i>Multafat</i> ' <i>anhu</i>	<i>Multafat</i> <i>ilayhi</i>	Teknik terjemahan
<p>hukuman Tuhanmu (memberi tempoh kepada mereka) kerana sesungguhnya engkau tetap terselamat dalam pemeliharaan serta pengawasan Kami...(48)" (surah al-Tūr 52: 48)</p>		<p>serta pengawasan Kami"</p>	<p>eksplisitasi jenis pengkhususan</p>
<p>{فَلَا أَقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ... (40)}</p> <p>Terjemahan Abdullah Basmeih: "Maka Aku bersumpah dengan (kebesaranKu) Tuhan yang menguasai (seluruh alam, meliputi tempat-tempat terbit (matahari dan bulan bintang)...(40)" (surah al-Ma'ārij 70: 40)</p>	<p>أَنَا "Aku, (kebesaranKu)"</p>	<p>رَبِّ "Tuhan"</p>	<p>Teknik literal jenis morfem bebas, teknik eksplisitasi jenis penambahan maklumat</p>
<p>{فَلَا أَقْسِمُ بِالْخُنُوسِ (15) الْجَوَارِ الْكُنُوسِ (16) وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ (17) وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ (18) إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ (19) ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ (20)}</p> <p>Terjemahan Abdullah Basmeih: "Oleh itu Aku bersumpah dengan bintang-bintang yang tenggelam timbul (15) Yang beredar, juga yang tetap pada tempatnya (16) Dan malam, apabila ia hampir habis (17) Dan siang apabila ia mulai terang (18) Sebenarnya al-Quran itu, sungguh-sungguh Kalamullah (yang disampaikan oleh Jibril) utusan yang mulia (19) Yang kuat gagah, lagi berkedudukan tinggi di sisi Allah yang mempunyai Arasy (20)" (surah al-Takwīr 81: 15-20)</p>	<p>أَنَا "Aku"</p>	<p>ذِي الْعَرْشِ "Allah yang mempunyai Arasy"</p>	<p>Teknik literal jenis morfem bebas, teknik eksplisitasi jenis pengkhususan</p>
<p>{يَلَىٰ إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا (15) فَلَا أَقْسِمُ بِالشَّقِيقِ (16)}</p>	<p>رَبِّ "Tuhan"</p>	<p>أَنَا "Aku"</p>	<p>Teknik literal jenis morfem bebas</p>

Ayat <i>iltifāt</i> KGN Ilahi	<i>Multafat</i> <i>‘anhu</i>	<i>Multafat</i> <i>ilayhi</i>	Teknik terjemahan
Terjemahan Abdullah Basmeih: “(Sangkaannya itu tidak betul) bahkan ia tetap kembali ! Sesungguhnya Tuhannya sentiasa Melihat dan Mengetahui keadaannya! (15) Maka Aku bersumpah demi mega (16)” (surah <i>al-Insyiqāq</i> 84: 15- 16)			

Berpandukan jadual 1, makna KGN Ilahi berunsur *iltifāt* dalam teks terjemahan didapati mengelirukan pembaca sasaran sekaligus menimbulkan miskonsepsi terhadap entiti KGN tersebut sekiranya pendekatan terjemahan literal diaplikasi. Suatu yang jelas ialah KGN Ilahi bercirikan *iltifāt*, iaitu نَحْنُ dan أَنَا kerap diterjemahkan oleh Abdullah Basmeih secara literal jenis morfem bebas. Penerapan teknik literal berkenaan menyebabkan teks sasaran menyerlahkan makna yang menyimpang daripada maksud asal teks sumber memandangkan pola *multafat* ‘*anhu* dan *multafat* *ilayhi* dalam terjemahan tidak konsisten. Ketidaktekalan ini seolah-olah menunjukkan bahawa entiti *multafat* ‘*anhu* dan entiti *multafat* *ilayhi* adalah berbeza antara satu dengan yang lain. Selanjutnya, huraian tentang kualiti terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi oleh Abdullah daripada sudut kebolehgunaan diutarakan berdasarkan sampel terpilih.

SAMPEL 1

﴿سَلَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَمْ آتَيْنَاهُم مِّنْ آيَةٍ بَيِّنَةٍ وَمَنْ يُبَدِّلْ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ
 الْعِقَابِ﴾ (211)

Terjemahan Abdullah Basmeih: “Bertanyalah kepada bani Israel, berapa banyak keterangan yang telah **kami berikan** kepada mereka (sedang mereka masih ingkar juga)? Dan sesiapa menukar nikmat keterangan **Allah** (dengan mengambil kekufuran sebagai gantinya) sesudah nikmat itu sampai kepadaNya, maka (hendaklah ia mengetahui) sesungguhnya Allah amat berat azab seksaNya” (surah *al-Baqarat* 2: 211).

Jadual 2: Peratusan atribut kebolegunaan terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi bagi sampel pertama

Sampel 1	Maklum balas (%)				
	1	2	3	4	5
Atribut keberkesanan (bantu kefahaman menyeluruh)	8.3	8.3	25	33.3	25
Atribut kebolebelajaran (difahami)	8.3	8.3	33.3	33.3	16.7
Atribut kecekapan (penggunaan masa yang singkat)	0	33.3	41.7	16.7	8.3
Atribut kepuasan (berasa selesa)	0	41.7	16.7	33.3	8.3

Iltifāt KGN Ilahi dalam ayat berkenaan adalah KGN نَحْنُ pada kata أَنَيْنَا yang ditukarkan kepada Kata Nama Khas الله dan kedua-dua Kata Nama tersebut merujuk kepada Allah (Ṭabl, 1998). Teknik literal jenis morfem bebas digunakan Abdullah Basmeih ketika menterjemahkan *multafat ‘anhu* [نَحْنُ] [*kami*] dan *multafat ilayhi* [الله] [*Allah*]. Namun, terjemahan “*kami*” disertakan dengan huruf kecil di awal kata meskipun entitinya ialah Allah. Dalam kaedah tatabahasa Melayu, suatu KGN Ilahi ditulis awalnya dengan huruf besar (Nik Safiah et al., 2011). Namun, terjemahan KGN نَحْنُ dalam TPAR dinyatakan awalnya dengan huruf kecil [*kami*]. Maka, ini mengundang kekaburan entiti KGN dalam terjemahan sekaligus mewujudkan miskonsepsi dalam kalangan pembaca sasaran.

Daripada jadual 2, didapati hampir 17% responden tidak bersetuju bahawa terjemahan berkenaan [*kami berikan*] membantu kefahaman terjemahan secara menyeluruh yang mana 8.3% daripadanya sangat tidak bersetuju. Tambahan pula, 33.3% responden berkecuali dalam menyatakan pendapat tentang kebolebelajaran terjemahan Abdullah Basmeih. Ini menunjukkan bahawa terjemahan KGN Ilahi [*kami*] dengan awalan huruf kecil dalam terjemahan Abdullah Basmeih mempengaruhi kefahaman responden terhadap entiti “*kami*”. Selain itu, 33.3% responden tidak bersetuju bahawa mereka menggunakan masa yang singkat untuk memahami terjemahan Abdullah Basmeih [*kami berikan*] di samping 41.7% berkecuali dalam menyatakan pandangan tentang kecekapan terjemahan tersebut. Ini memperlihatkan terjemahan Abdullah Basmeih bagi KGN Ilahi berunsur *iltifāt* [*kami berikan*] secara literal dengan huruf

kecil di awal kata menyebabkan sebahagian responden menuntut masa yang lama untuk memahami entiti KGN berkenaan. Dalam pada itu, 41.7% responden berasa tidak selesa ketika membaca terjemahan Abdullah Basmeih [*kami berikan*].

Oleh hal yang demikian, terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi oleh Abdullah Basmeih dalam sampel pertama datang dengan tahap kebolegunaan yang rendah daripada sudut kualiti terjemahannya.

SAMPEL 2

﴿لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا...﴾ (181)

Terjemahan Abdullah Basmeih: “*Sesungguhnya Allah telah mendengar perkataan orang-orang (Yahudi) yang mengatakan: “Bahawasanya Allah miskin dan kami ialah orang-orang kaya”. Kami (Allah) akan menuliskan perkataan mereka... ”* (surah *Āli Imrān* 3: 181).

Jadual 3: Peratusan atribut kebolegunaan terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi bagi sampel kedua

Sampel 2	Maklum balas (%)				
	1	2	3	4	5
Atribut keberkesanan (bantu kefahaman menyeluruh)	0	0	0	16.7	83.3
Atribut kebolehubelajaran (difahami)	0	0	8.3	41.7	50
Atribut kecekapan (penggunaan masa yang singkat)	0	0	16.7	33.3	50
Atribut kepuasan (berasa selesa)	0	0	16.7	25	58.3

Iltifāt KGN Ilahi dalam ayat tersebut berbentuk pertukaran Kata Nama Khas الله kepada KGN pertama jamak نَحْنُ pada kata سَنَكْتُبُ dan kedua-dua Kata Nama ini merujuk kepada Allah (Tabl, 1998). Dua *multafat* ‘*anhu* [الله] [*Allah*] diterjemahkan secara literal jenis morfem bebas oleh Abdullah Basmeih, namun *multafat* *ilayhi* [نَحْنُ] pada kata سَنَكْتُبُ diterjemahkan secara eksplisitasi jenis maklumat dalam kurungan [*Kami (Allah)*]. Kata “*Allah*” yang disertakan membolehkan pembaca sasaran memahami bahawa entiti “*kami*” dalam rangkai kata “*kami ialah orang-orang kaya*” dengan entiti “*Kami*” dalam rangkai kata “*Kami (Allah) akan menuliskan*” adalah berlainan antara satu dengan yang lain.

Jadual 3 memperlihatkan 100% responden bersetuju bahawa terjemahan Abdullah Basmeih [*Kami (Allah) akan menuliskan*] membantu kefahaman terjemahan secara menyeluruh dengan 83.3% daripada mereka sangat bersetuju. Selain itu, 91.7% responden bersetuju bahawa terjemahan Abdullah Basmeih [*Kami (Allah) akan menuliskan*] difahami dengan 50% daripada mereka sangat bersetuju. Ini menunjukkan bahawa pendekatan eksplisitasi kategori maklumat dalam kurungan oleh Abdullah Basmeih [*Kami (Allah)*] lebih membantu responden memahami entiti KGN *iltifāt*. Teknik ini juga membolehkan responden memahami entiti KGN dalam terjemahan dengan cepat. Buktinya, 83.3% responden bersetuju bahawa mereka menggunakan masa yang singkat untuk memahami terjemahan Abdullah Basmeih [*Kami (Allah) akan menuliskan*]. Tambahan pula, 83.3% responden juga bersetuju bahawa mereka berasa selesa semasa membaca terjemahan Abdullah Basmeih [*Kami (Allah) akan menuliskan*] dengan 58.3% daripada mereka sangat bersetuju.

Justeru, terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi oleh Abdullah Basmeih dalam sampel kedua berkenaan datang dengan tahap kebolegunaan yang tinggi daripada sudut kualiti terjemahannya.

SAMPEL 3

﴿...وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا (114)﴾

Terjemahan Abdullah Basmeih: “...dan sesiapa yang berbuat demikian dengan maksud mencari keredaan Allah, tentulah Kami akan memberi kepadanya pahala yang amat besar” (surah *al-Nisā*’ 4: 114).

Jadual 4: Peratusan atribut kebolegunaan terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi bagi sampel ketiga

Sampel 3	Maklum balas (%)				
	1	2	3	4	5
Atribut keberkesanan (bantu kefahaman menyeluruh)	0	25	16.7	33.3	25
Atribut kebolehbelaian (difahami)	0	33.3	8.3	33.3	25
Atribut kecekapan (penggunaan masa yang singkat)	0	33.3	25	33.3	8.3
Atribut kepuasan (berasa selesa)	0	33.3	25	25	16.7

Terdapat *iltifāt* KGN Ilahi dalam ayat tersebut, iaitu Kata Nama Khas الله kepada KGN pertama jamak نَحْنُ pada rangkaian kata تَوْتِيهِ dan kedua-dua Kata Nama ini merujuk kepada Allah (Ṭabl, 1998). Abdullah Basmeih cenderung kepada teknik literal jenis morfem bebas semasa menterjemahkan *multafat* ‘anhu [الله] [Allah] dan *multafat ilayhi* [نَحْنُ] [Kami] dengan awalan huruf besar [Kami] memandangkan KGN ini berkaitan ketuhanan.

Namun begitu, berdasarkan jadual 4, 25% responden tidak bersetuju bahawa terjemahan Abdullah Basmeih [Kami akan memberi] membantu kefahaman terjemahan secara menyeluruh di samping 16.7% responden yang lain berkecuali dalam menyatakan pandangan tentang keberkesanan terjemahan Abdullah Basmeih. Ini mengisyaratkan pendekatan literal jenis morfem bebas oleh Abdullah Basmeih [Kami akan memberi] kurang berkesan dalam membantu pemahaman responden terhadap keseluruhan terjemahan. Tambahan pula, pertukaran KGN Ilahi secara mendadak daripada Kata Nama Khas الله [Allah] kepada KGN نَحْنُ [Kami] diserlahkan dalam terjemahan Abdullah Basmeih [dan sesiapa yang berbuat demikian dengan maksud mencari keredaan Allah, tentulah Kami] menjadikan responden berpendapat terjemahan KGN Ilahi berunsur *iltifāt* secara literal [Kami] kurang membantu kefahaman terjemahan secara holistik.

Selain itu, 33.3% responden tidak bersetuju bahawa terjemahan Abdullah Basmeih [Kami akan memberi] difahami dan 8.3% responden yang lain berkecuali dalam menyatakan pandangan tentang kebolehbelaian terjemahan Abdullah Basmeih. Hal ini demikian kerana Abdullah Basmeih menerapkan teknik literal jenis morfem bebas semasa menterjemahkan KGN *iltifāt* [Kami] yang ditukarkan secara mendadak daripada Kata Nama Khas sebelumnya [Allah]. Maka, ini menyukarkan hampir sebahagian responden untuk memahami entiti KGN “Kami” dalam terjemahan Abdullah Basmeih. Dalam pada itu, 33.3% responden tidak bersetuju bahawa mereka menggunakan masa yang singkat untuk memahami terjemahan Abdullah Basmeih manakala 25% responden yang lain berkecuali dalam menyatakan pandangan berkaitan kecekapan terjemahan Abdullah Basmeih. Hal ini demikian kerana penerapan teknik literal oleh Abdullah Basmeih terhadap terjemahan KGN *iltifāt* [Kami] menyebabkan entiti tersebut seakan-akan berlainan dengan entiti KNK [Allah] dalam terjemahan rangkaian kata sebelumnya [mencari keredaan Allah]. Oleh sebab itu, pendekatan literal jenis morfem bebas berkenaan menyebabkan responden menuntut masa yang lama untuk memahami entiti KGN “Kami”. Seterusnya, 33.3% responden tidak bersetuju bahawa terdapat aspek kepuasan dalam terjemahan Abdullah Basmeih [Kami akan memberi] di samping 25% responden yang lain

berkecuali dalam menyatakan pandangan berkaitan atribut kepuasan terjemahan Abdullah Basmeih.

Maka, terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi oleh Abdullah Basmeih dalam sampel ketiga tersebut datang dengan tahap kebolegunaan yang rendah daripada sudut kualiti terjemahannya.

SAMPEL 4

﴿وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا...﴾ (48)

Terjemahan Abdullah Basmeih: “Dan (dengan yang demikian) bersabarlah (wahai Muhammad) menerima hukuman **Tuhan**mu (memberi tempoh kepada mereka) kerana sesungguhnya engkau tetap terselamat dalam pemeliharaan serta pengawasan Kami...” (surah *al-Tūr* 52: 48).

Jadual 5: Peratusan atribut kebolegunaan terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi bagi sampel keempat

Sampel 4			Maklum balas (%)				
			1	2	3	4	5
Atribut keberkesanan (bantu kefahaman menyeluruh)			0	0	0	50	50
Atribut kebolehhelajaran (difahami)			0	0	0	41.7	58.3
Atribut kecekapan (penggunaan masa yang singkat)			0	25	16.7	16.7	41.7
Atribut kepuasan (berasa selesa)			0	0	8.33	41.7	50

Iltifāt KGN Ilahi dalam ayat ini berkisarkan Kata Nama Khas رَبَّ yang ditukarkan kepada KGN pertama jamak نَحْنُ pada rangkaian kata بِأَعْيُنِنَا dan kedua-dua Kata Nama berkenaan mengisyaratkan kepada Allah (Tabl, 1998). Jika diamati, *multafat ilayhi* [نَحْنُ] terdapat pada rangkaian kata بِأَعْيُنِنَا yang bercirikan *mutasyābihāt* [ciri yang seakan-akan menyerupakan Tuhan dengan makhluk]. Maka, Abdullah Basmeih menterjemahkan rangkaian kata بِأَعْيُنِنَا tersebut secara eksplisitasi jenis pengkhususan [dalam pemeliharaan serta pengawasan Kami].

Didapati daripada jadual 5, iaitu 100% responden bersetuju bahawa terjemahan Abdullah Basmeih [dalam pemeliharaan serta pengawasan Kami] membantu kefahaman terjemahan secara menyeluruh. Selain itu, 100% responden juga bersetuju

bahawa terjemahan Abdullah Basmeih [dalam pemeliharaan serta pengawasan *Kami*] difahami. Hal ini demikian kerana penerapan teknik eksplisitasi kategori pengkhususan dalam penterjemahan rangkai kata *iltifāt* KGN Ilahi [بِأَعْيُنِنَا] membolehkan pembaca sasaran memahami entiti KGN tersebut. 58.4% responden bersetuju bahawa terjemahan Abdullah Basmeih [dalam pemeliharaan serta pengawasan *Kami*] difahami dalam masa yang singkat dengan 41.7% daripada mereka sangat bersetuju. Dalam pada itu, 91.7% responden bersetuju bahawa mereka berasa selesa ketika membaca terjemahan Abdullah Basmeih [dalam pemeliharaan serta pengawasan *Kami*]. Oleh hal yang demikian, terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi oleh Abdullah Basmeih dalam sampel keempat berkenaan datang dengan tahap kebolehgunaan yang tinggi daripada sudut kualiti terjemahannya.

KESIMPULAN

Konsep kebolehgunaan dalam penilaian kualiti terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi oleh Abdullah Basmeih menjadi teras kajian ini. Suatu yang pasti ialah pendapat pembaca sasaran mempengaruhi kualiti terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi daripada sudut kebolehgunaan terjemahannya. Tahap persetujuan yang diberikan oleh pembaca sasaran adalah berbeza mengikut teknik terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi. Misalnya, tahap kebolehgunaan terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi oleh Abdullah Basmeih adalah rendah apabila teknik terjemahan tunggal [pendekatan literal jenis morfem bebas] diaplikasi. Ini bermaksud pembaca sasaran mempunyai tanggapan negatif terhadap teknik literal dan berpendapat pendekatan terjemahan sebegini tidak menghasilkan terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi yang mempunyai nilai kebolehgunaan. Maka, tidak hairanlah apabila al-Farisi (2017) menegaskan bahawa pendekatan literal tidak sesuai diaplikasi dalam terjemahan *iltifāt* KGN memandangkan teknik ini menyebabkan miskonsepsi entiti dalam kalangan pembaca sasaran. Namun, penerapan teknik eksplisitasi sama ada kategori maklumat dalam kurungan atau pengkhususan membolehkan terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi mempunyai tahap kebolehgunaan yang tinggi. Hal ini demikian kerana melalui teknik eksplisitasi, entiti KGN berunsur *iltifāt* dinyatakan dalam teks sasaran dan menampakkan kesatuan entitinya dengan komponen *iltifāt* yang lain (al-Badani et al., 2016).

Di samping itu, empat atribut kebolehgunaan terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi oleh Abdullah Basmeih, iaitu keberkesanan, kebolehbelaajaran, kecekapan dan kepuasan dilihat saling berhubung kait dan mempengaruhi tahap prestasi antara satu dengan yang lain. Contohnya, terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi yang kurang membantu kefahaman terjemahan secara menyeluruh mempengaruhi kesenangan pembaca

sasaran memahami terjemahan *iltifāt*. Perkara ini secara tidak langsung menjejaskan kecekapan pembaca sasaran untuk memperoleh makna terjemahan sekaligus menyebabkan rasa tidak selesa menggunakan terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi. Penterjemah al-Quran sewajarnya menggunakan pendekatan terbaik ketika menterjemahkan gaya bahasa *iltifāt* KGN Ilahi agar terjemahan yang dihasilkan memenuhi keperluan dan kehendak pembaca sasaran. Penglibatan pembaca sasaran, iaitu pengguna terjemahan adalah signifikan dalam penilaian kualiti terjemahan memandangkan pembaca sasaran merupakan pengguna akhir [*end user*] yang menentukan sama ada mereka mendapat manfaat secara langsung daripada terjemahan atau sebaliknya. Ini selaras dengan pandangan Dumas dan Redish (1999) yang menegaskan bahawa elemen terpenting yang mesti diutamakan dalam konsep kebolegunaan produk ialah penggunaannya. Oleh hal yang demikian, konsep kebolegunaan dapat dijadikan pendekatan baharu untuk merumuskan sejauh mana terjemahan *iltifāt* KGN Ilahi dalam al-Quran membantu pembaca sasaran untuk mencapai maklumat tertentu. Dengan kata lain, konsep ini dapat diterapkan untuk meninjau kualiti teks terjemahan.

RUJUKAN

- Abdullah Basmeih. (2013). *Tafsir pimpin ar-rahman kepada pengertian al-qur'ān (30) juz* (Edisi ke-22). Kuala Lumpur, Malaysia: Darulfikir.
- Abdul-Raof, H. (2001). *The Qur'an translation: Discourse, texture and exegesis*. London, England: Routledge.
- Al-Badani, N. A. M. A., Mat Awal, N., Zainudin, I. S., & Aladdin, A. (2016). Expansion strategy in the translation of *iltifāt* in *sūrat al-baqarah*. *Arab World English Journal (AWEJ)*, 7(5), 54-65. <https://awej.org/images/AllIssues/Specialissues/Translation5/4.pdf>
- Al-Farisi, M. Z. (2015). Speech act of *iltifat* and its Indonesian translation problems. *Indonesian Journal of Applied Linguistics*, 4(2), 78-90. <https://ejournal.upi.edu/index.php/IJAL/article/view/685/493>
- Al-Farisi, M. Z. (2017). The translation of *iltifat* verses: An analysis of translation ideology. *Conference Proceedings of the Tenth Conference on Applied Linguistics and the Second English Language Teaching and Technology Conference in collaboration with the First International Conference on Language, Literature, Culture, and Education (CONAPLIN and ICOLLITE 2017)*, Bandung, Indonesia. doi:10.5220/0007165602600265
- Bevan, N. (1995a). Measuring usability as quality of use. *Software Quality Journal*, 4(2), 115-130. doi:10.1007/BF00402715
- Bevan, N. (1995b). *Usability is quality of use*. Dalam K. O., Yuichiro Anzai & M., Hirohiko (Pnyt.). [Pembentangan]. The Proceedings of the 6th International Conference on Human Computer Interaction, Yokohama, Japan.

- Bevan, N. (1997). *Quality and usability: A new framework*. (Veenendaal, E., & McMullan, J., Pnyt.). Delft, Netherlands: Tutein Nolthenius.
- Braun, V., & Clarke, V. (2016). (Mis)conceptualising themes, thematic analysis, and other problems with Fugard and Potts' (2015) sample-size tool for thematic analysis. *International Journal of Social Research Methodology*, 19(6), 739-743. doi:10.1080/13645579.2016.1195588
- Byrne, J. (2006). *Technical translation: Usability strategies for translating technical documentation*. Dordrecht, Netherlands: Springer Netherlands.
- Choong, F. Y. (2013). *Kebolegunaan terjemahan teknikal dan aplikasi konsepnya untuk menilai kualiti terjemahan teknikal* [Tesis Sarjana, University of Science, Penang, Malaysia].
<http://eprints.usm.my/43273/1/Choong%20Foong%20Yam24.pdf>
- Dessler, G. (2000). *Human resource management* (Edisi ke-8). New Jersey, NJ: Prentice Hall.
- Dumas, J., & Redish, J. (1999). *A practical guide to usability testing*. Exeter, England: Intellect Ltd.
- Faulkner, C. (1998). *The essence of human-computer interaction*. New York, NY: Prentice Hall.
- Faulkner, S. L., & Trotter, S. P. (2017). Data saturation. *The International Encyclopedia of Communication Research Methods*, 1-2. doi:10.1002/9781118901731.iecrm0060
- Fugard, A. J., & Potts, H. W. (2015). Supporting thinking on sample sizes for thematic analyses: a quantitative tool. *International Journal of Social Research Methodology*, 18(6), 669-684. doi:10.1080/13645579.2015.1005453
- Guest, G., Bunce A., & Johnson, L. (2006). How many interviews are enough ? An experiment with data saturation and variability. *Field Methods*, 18(1), 59-82. doi:10.1177/1525822X05279903
- Ibn Kathīr, I. A. (1998). *Tafsīr al-qur'ān al-'azīm*. Beirut, Lebanon: Dār al-Kutub al-'Ilmiyyat.
- Jordan, P. W. (1998). *An introduction to usability*. London, England: Taylor & Francis.
- Larson, M. L. (1984). *Meaning-based translation: A guide to cross-language equivalence*. Lanham, MD: University Press of America.
- Leventhal, L., & Barnes, J. (2008). *Usability engineering*. New Jersey, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Nielsen, J. (1993). *Usability engineering*. New York, NY: Academic Press.
- Nik Safiah Karim, Farid M. Onn, Hashim Hj. Musa & Abdul Hamid Mahmood. (2011). *Tatabahasa dewan edisi ketiga*. Kuala Lumpur, Malaysia: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Pesuruhjaya Penyemak Undang-Undang. (2006). Akta Umur Dewasa 1971 (Akta 21). <https://vdocuments.net/akta-21-akta-umur-dewasa-1971.html>

- Preece, J., Rogers, S., Benyon, D., Holland, S., & Carey, T. (1994). *Human computer interaction*. New York, NY: Addison-Wesley Publishing Company.
- Quesenbery, W. (2001). What does usability mean: Looking beyond 'ease of use'. *Proceedings of the 48th Annual Conference, Society for Technical Communication*, 2001. <https://www.wqusability.com/articles/more-than-ease-of-use.html>
- Robinson, N. (1999). *Islam: A concise introduction*. Abingdon, United Kingdom: Routledge Curzon.
- Syed Nurulakla Syed Abdullah. (2015). Analisis makna implisit dan eksplisit dalam enterjemahan buku 'rihlah ibn battutah' ke Bahasa Melayu [Disertasi Kedoktoran].
- Ṭabl, H. (1998). *Uslūb al-iltifāt fī al-balāghat al-qur'āniyyat*. Cairo, Egypt: Dār al-Fikr al-'Arabiyy.
- University of Malaya, Kuala Lumpur, Malaysia]. <http://studentsrepo.um.edu.my/5522/>
- Vinay, J. P., & Darbelnet, J. (2000). *A methodology of translation*. New York, NY: Routledge.
- Wan Hashim Wan Teh. (2008). Usaha membina kepustakaan Melayu. Dalam Abdullah Hassan, Hasuria Che Omar, Dahlina Daut Mohmud, & Sa'odah Abdullah (Pnyt.), Conference of the Penterjemahan Antarabangsa Ke-11: Membina Kepustakaan dalam Bahasa Melayu (pp. 1-13). Kuala Lumpur, Malaysia: Institut Terjemahan Negara Malaysia Berhad.
- Zaenuddin, M., Maman A. R., & Zaka A. (2009). Gaya bahasa iltifat, majaz dan kinayah dalam al-quran sebagai inovasi pengajaran balaghah/ stylistik di perguruan. Jakarta, Indonesia: Perpustakaan Nasional RI.